

УДК 81'373.43:004

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-3-39>

Наталія ТИМОЩУК,

orcid.org/0000-0001-5638-5825

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземної філології та перекладу

Вінницького торговельно-економічного інституту

Державного торговельно-економічного університету

(Вінниця, Україна) *n.tymoshchuk@vtei.edu.ua*

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ СЛОВНИКІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Уміння послуговуватися словником є однією із базових навичок, якими повинні володіти професійні перекладачі. Більшість сучасних наукових досліджень аналізує особливості використання словників, зокрема електронних, здобувачами, які вивчають англійську мову як іноземну. У статті досліджуються сучасні тенденції використання електронних словників у професійній підготовці майбутніх перекладачів в українських університетах та їх ставлення до них. Наше дослідження має на меті заповнити прогалину в сучасній науково-педагогічній літературі щодо вподобань майбутніх перекладачів та специфіки використання різних електронних словників для у їх фаховій підготовці.

З метою перевірки ставлення, особливостей та частоти використання електронних словників нами було проведено опитування (Google forms) серед 32 здобувачів вищої освіти ступенів магістра за спеціальністю 035 «Філологія» (Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська) Вінницького торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету. Емпіричні дані проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що здобувачі зазвичай використовують різні типи електронних словників, оскільки вони допомагають їм розвинути чотири основні мовні навички. Майбутні перекладачі надають перевагу двомовним словникам і використовують їх частіше, ніж інші типи словників. Крім того, електронні словники використовуються значно частіше, ніж друковані версії через їх зручність, повноту, портативність та актуальність. Впровадження на заняттях з іноземної мови інноваційних педагогічних технологій і прийомів, таких як електронні словники, підвищує рівень володіння студентами іноземною мовою, створює ліпші умови для набуття навичок аудіювання та читання, підвищує мотивацію до навчання, сприяє особистісному розвитку студентів.

Ключові слова: електронні словники, перекладачі, англійська мова як іноземна, вища освіта, здобувачі.

Nataliia TYMOSHCHUK,

orcid.org/0000-0001-5638-5825

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Foreign Philology and Translation

Vinnitsia Institute of Trade and Economics of State University of Trade and Economics

(Vinnitsia, Ukraine) *n.tymoshchuk@vtei.edu.ua*

USE OF ELECTRONIC DICTIONARIES IN PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TRANSLATORS

Dictionary usage is one of the potential English as a foreign language learning strategy. The focus of most studies on dictionary users has been on foreign and second language learners, with seldom attention paid to translation trainees. Given that the dictionary is an indispensable tool used by translators and translators in the making alike, research in this regard is crucial to uncover the uses and attitudes of this group of dictionaries users towards different forms of dictionaries. The research paper investigates current tendencies in electronic dictionaries use for English as a foreign language learning at Ukrainian universities and the attitudes of Ukrainian students toward them.

The current study aims to fill a gap in existing literature regarding Ukrainian EFL learners' preferences and the use of different electronic dictionaries for language learning. The significance of this research lies in understanding the learners' preferences and support of the electronic dictionaries will help to find effective teaching practices fostering student-centered approaches. We used a quantitative method to collect research data through online tools (Google forms). It was achieved due to analyzing responses to the survey-based questionnaire of 32 learners of Vinnitsia Institute of Trade and Economics of the State University of Trade and Economics, Ukraine. The findings suggest that students usually use various types of electronic dictionaries because they help them to develop four basic language skills. The participants preferred using electronic dictionaries as effective and motivating aids. We concluded that Ukrainian learners had a

positive attitude toward electronic dictionaries implementation as they can improve both the teaching and learning process in educational institutions.

Key words: *electronic dictionaries, translators, English as a foreign language, higher education, learners.*

Постановка проблеми. Реформування системи вітчизняної вищої освіти та науки потребує перегляду й оновлення цілей, принципів, змісту навчання, методів викладання, форм контролю та критеріїв оцінювання (Тимошук, 2009: 42). Головним завданням закладів вищої освіти (ЗВО), що здійснюють фахову підготовку перекладачів, є формування компетентностей, які забезпечать їх конкурентоспроможність молодого фахівця на вітчизняному та міжнародному ринках праці (Амеліна, Тарасенко, 2016: 49). З огляду на сьогочасні процеси глобалізації, розвиток інформаційних технологій і необхідність швидкого засвоєння нової інформації, інформаційна компетентність має займати чільне місце у підготовці майбутнього фахівця з перекладу. На слушну думку Євгенія Спіцина та Валентини Кирикилиці, електронним словникам належить особливе місце серед сучасних технологій навчання, адже вони успішно конкурують зі своїми паперовими аналогами завдяки можливості оптимізації параметрів словника: розширення обсягу та складу словникових статей, комбінування різних форм представлення інформації (текстові, звукові, графічні, анімаційні), постійне поповнення та коригування контенту баз даних, раціональне структурування інформації за допомогою гіпертекстових технологій (Спіцин, Кирикилиця, 2021: 271).

Уміння послуговуватися словником є однією із базових навичок, якими повинні володіти професійні перекладачі. Різні типи словників, якими потрібно ефективно користуватися під час перекладу закладають підвалини «педагогіки перекладу» (Roberts, 1992). Принагідно зазначимо, що ця проблема не була досліджена належним чином сучасною педагогічною наукою, що зумовлює актуальність нашого дослідження.

Аналіз досліджень. Теоретичні та практичні аспекти проблеми використання словників в освітньому процесі неодноразово ставали об'єктом наукових студій як вітчизняних, так і зарубіжних учених. В. Дубічинський, О. Іванова, В. Сергеев, J. Harmer аналізували роль, місце та функції словника як засобу навчання, його головні характеристики та структурні елементи. І. Костікова, В. Краснопольський, J. Harmer досліджували специфіку формування умінь і навичок користування словником. Значну кількість наукових публікацій присвячено проблемі вдосконалення іншомовної підготовки студентів немовних спеціальностей

засобами сучасних освітніх технологій, зокрема електронним словникам (Г. Алексеева, І. Борисова, Л. Горбатюк, О. Єлісеєва, Н. Кравченко, В. Краснопольський, Т. Розумна, Н. Серьогіна).

Дослідники Євгеній Спіцин та Валентина Кирикилиця розглянули дидактичні можливості використання електронних словників для розвитку іншомовної мовленнєвої діяльності студентів немовних спеціальностей. Авторами розроблено методичні поради щодо використання електронних словників у різних видах мовленнєвої діяльності, а також обґрунтовано доцільність впровадження електронних словників у процес вивчення іноземної мови студентами немовних спеціальностей (Спіцин, Кирикилиця, 2021). Науковці зазначають, що «електронні словники допомагають сформувати розвиваючу рецептивну компетенцію розуміння і продуктивну компетенцію формулювання, які об'єднуються і утворюють перекладацьку» (Іванова, Заєць, Кононова, 2019: 354).

В. Муратова на підставі систематизації й узагальнення теоретичних надбань вітчизняних і зарубіжних дослідників, а також шляхом порівняльного аналізу наявних перекладацьких програм виокремила основні переваги формування перекладацької компетенції засобами сучасних інформаційних технологій (Муратова, 2019). В останніх проведених дослідженнях було презентовано власний досвід щодо підвищення мотивації професійної підготовки майбутніх перекладачів за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема використання електронних словників, у процесі викладацької діяльності (Tymoshchuk, 2021).

Не зважаючи на певну увагу наукової спільноти до проблеми використання електронних словників для фахової підготовки майбутніх перекладачів, зазначені вище наукові розвідки не вичерпують багатогранності проблеми використання електронних словників.

Мета статті. Мета роботи полягає в дослідженні специфіки використання та ставлення студентів-перекладачів до різноманітних типів електронних словників, доступних для їх використання.

Виклад основного матеріалу. Потенціал електронних словників у наш час широко визнаний дослідниками, практиками та студентами. На сьогодні електронні словники стають широко засто-

совуваними у практиці викладання іноземних мов для розвитку та вдосконалення знань, умінь та навичок студентів. Їх популярність серед здобувачів є цілком обґрунтованою, адже «електронний словник скорочує час пошуку, має можливість включення необмеженого обсягу інформації, забезпечує одночасний пошук не лише за назвою словникової статті, а й по всьому величезному обсягу словників, що нереально в паперовому варіанті, озвучує слова і словникові статті, простий у використанні» (Іванова, Заєць, Кононова, 2019: 351). Окрім швидкості пошуку й озвучення транскрипції, вони надають можливість знайти слово з усіма його значеннями та можливими граматичними формами. Погоджуємося з думкою В. Кирикилиці, «що систематичне використання електронних словників у процесі вивчення іноземної мови розвиває всі види мовленнєвої діяльності (читання (оглядове, селективне, детальне), говоріння (монологічне, діалогічне мовлення), аудіювання, письмо (написання есе, проекту тощо)) та допомагає удосконалювати навички перекладу» (Кирикилиця, 2020: 542).

Здійснюючи порівняльний аналіз електронних і паперових словників, принагідно зазначимо, що спосіб доступу до інформації є їх ключовою відмінністю. Як зазначає польська дослідниця Ганна Дзем'янка, перевагами електронних словників є збереження більшої кількості даних, читабельність, а також покращені системи пошуку. Електронні словники порівняно з паперовими є більш динамічними та гнучкими. З точки зору інформації, яка надається користувачам, паперові словники мають «лінійну, неієрархічну мікроструктуру», тоді як електронні словники мають «шарову, ієрархічну внутрішню структуру доступу» (Dziemianko, 2013).

О. Іванова стверджує, що використання комп'ютерних технологій дає змогу подолати традиційні суперечності лексикографії: між обсягом словника та зручністю користування ним; між

повнотою опису лексичного значення та відповідністю ілюстративного матеріалу словника в поточній мовнокультурній ситуації; між широтою лексикографічної концепції словника й обмеженістю його лексичної бази (Іванова, 2017: 151-152).

З метою перевірки ставлення, особливостей та частоти використання електронних словників нами було проведено опитування (Google forms) серед 32 здобувачів вищої освіти ступенів магістра за спеціальністю 035 «Філологія» (Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська) Вінницького торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету. Студентам було запропоновано обрати з-поміж таких варіантів відповідей “Strongly Agree”, “Agree”, “Neutral”, “Disagree”, “Strongly Disagree”. Результати проведеного нами опитування представлено у формі таблиці (таблиця 1).

Спершу, ми з'ясували частотність використання словників здобувачами вищої освіти. За емпіричними даними дослідження, 22 здобувачі (68,8 %) абсолютно згодні з твердженням “I use the dictionary frequently”, 7 здобувачів (21,8 %) погодилися з ним, два респонденти (6,3 %) не погодилися з запропонованим твердженням, лише один здобувач був категорично проти (3,1 %). Таким чином, 90,6 % респондентів погодилися, що часто використовують словник у навчальній діяльності. Цей результат є цілком обґрунтованим, оскільки участь у опитуванні брали майбутні перекладачі, а словник є незамінним інструментом їх професійної підготовки.

З'ясовано, що з твердженням “I use a paper dictionary only in exam” абсолютно погодилися 12 здобувачів (37,5 %), 14 здобувачів (43,75 %) обрали опцію “Agree”, чотири респонденти (12,5 %) не погодилися, а два здобувачі (6,25 %) категорично не погоджувалися, що використовують паперові словники лише на іспиті. Отже, 81,25 % респондентів погоджуються, що користуються паперо-

Таблиця 1

Використання словників студентами

№	Твердження	Strongly Agree	Agree	Disagree	Strongly Disagree
1	I use the dictionary frequently	68,8 %	21,8 %	6,3 %	3,1 %
2	I use a paper dictionary only in exam	37,5 %	43,75 %	12,5 %	6,3 %
3	I only use a paper dictionary when I need a specialize dictionary	37,5 %	21,8 %	21,8 %	18,9 %
4	I use dictionary apps more than any other form of a dictionary	21,8 %	68,8 %	3,1 %	6,3 %
5	I use bilingual dictionaries more frequently than monolingual ones	12,5 %	68,8 %	12,5 %	6,3 %

Таблиця 2

Електронні словники, якими користуються здобувачі

Електронний словник	Частота	Відсоток
ABBYY Lingvo	11	34.4 %
Oxford Dictionary of English	21	65.6 %
Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English	4	12.5 %
TheFreeDictionary	5	15.6 %
Longman Dictionary of Contemporary English	4	12.5 %
Longman Essential Activator	2	6.3 %
Macmillan English Dictionary for Advanced Learners	13	40.6 %
Cambridge Advanced Learner's Dictionary	17	53.1 %
Other electronic dictionaries	18	56.3 %

вими словниками лише на іспитах. Це означає, що лише одна п'ята здобувачів використовують паперові словники в інших навчальних умовах, маємо на увазі, перш за все, аудиторну роботу та домашнє завдання.

Аналізуючи відповіді респондентів стосовно наступного твердження ("I only use a paper dictionary when I need a specialize dictionary"), принагідно зазначимо, що майже 60 % респондентів погоджуються, що вони користуються паперовими словниками лише тоді, коли їм потрібен спеціалізований словник. Це означає, що приблизно 40% вибірки використовують універсальні паперові словники або вони не використовують паперові словники взагалі.

Наступним твердженням було "I use dictionary apps more than any other form of a dictionary", відповіді респондентів щодо нього відображено у таблиці. Необхідно зазначити, що понад 90 % здобувачів погоджуються, що вони використовують програми-словники частіше, ніж будь-які інші форми словників. Це дає зрозуміти, яким типом електронних словників часто користуються студенти.

Згідно з даними таблиці, більше 80 % учасників погоджуються, що вони користуються двомовними словниками частіше, ніж одномовними. Цей висновок може бути виправданим, враховуючи, що вибірка складається з майбутніх перекладачів.

Для визначення електронних словників, які використовуються здобувачами під час вивчення англійської мови, респондентам можна було обрати кілька варіантів відповіді. Згідно з даними

таблиці 2, Oxford Dictionary of English очолив рейтинг з 21 респондентом (65,6 %), за ним йдуть інші електронні словники з 18 респондентами, що представляють 56,3 % вибірки. Сімнадцять респондентів (53,1 %) обрали Cambridge Advanced Learner's Dictionary, а 13 здобувачів (40,6 %) – Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English, TheFreeDictionary, Longman Dictionary of Contemporary English та Longman Essential Activator – найменш використовувані електронні словники.

Дослідження мало також на меті вивчити частоту використання електронних словників для різних видів іншомовної діяльності (рис. 1). Як

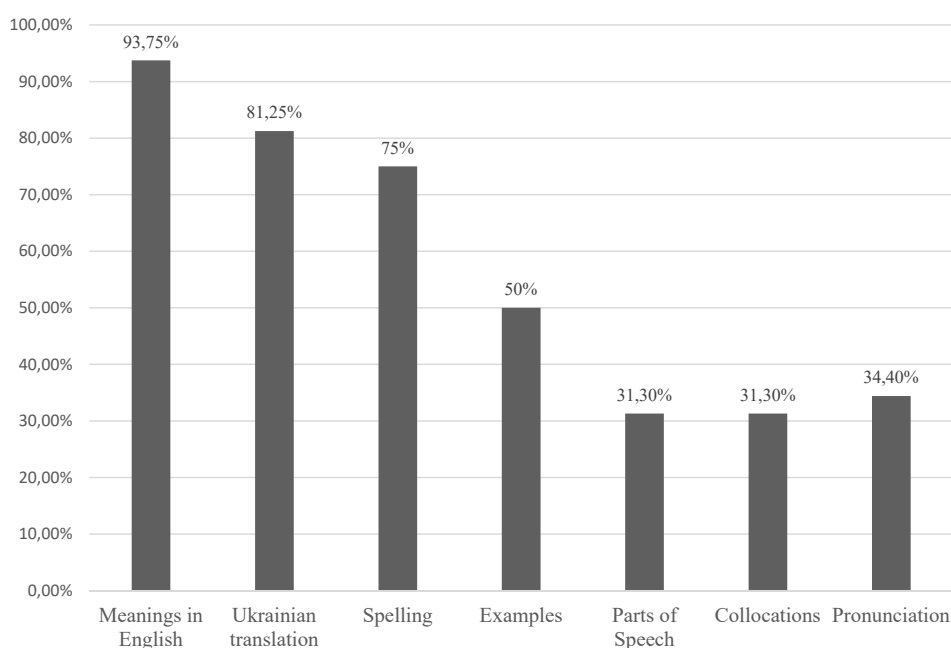

Рис. 1

ми бачимо, більшість респондентів (майже 95 %) погоджуються, що вони використовують словник для перевірки значень англійською мовою. Понад 80 % із них використовують словники для перевірки українських перекладів, тоді як 75 % респондентів використовують словники для перевірки орфографії. Варто зазначити, що половина учасників користуються словниками для перевірки прикладів. Близько третини респондентів користуються електронним словником для перевірки частин мови, словосполучень і вимови. Деякі студенти згадали інші способи використання словника.

Висновки. Цією публікацією ми мали на меті дослідити особливості використання та ставлення студентів-перекладачів до різноманітних типів електронних словників, доступних для їх використання. Дослідження виявило, що здобувачі надають перевагу двомовним словникам і використовують їх частіше, ніж інші словники. Крім того, електронні словники використовуються зна-

чно частіше, ніж друковані версії через їх зручність, повноту, портативність та актуальність.

Впровадження на заняттях з іноземної мови інноваційних педагогічних технологій і прийомів, таких як електронні словники, підвищує рівень володіння студентами іноземною мовою, створює ліпші умови для набуття навичок аудіювання та читання, підвищує мотивацію до навчання, сприяє особистісному розвитку студентів, робить навчальний процес студентоорієнтованим.

Необхідно зазначити, що електронні словники набувають все більшої популярності серед тих, хто вивчає англійську мову в українських і зарубіжних навчальних закладах, адже «перехід до електронних словників є радше глобальним явищем» (Altuwairesh, 2021: 79).

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у аналізі ставлення викладачів іноземних мов до різноманітних типів електронних словників та їх впровадження у викладання англійської мови у закладах вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амеліна С. М., Тарасенко Р. О. Особливості формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів в аспекті підготовки до здійснення процесів локалізації програмних продуктів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. Т. 53. Вип. 3. С. 49–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2016_53_3_7
2. Іванова О. В. Основи укладання галузевих глосаріїв. Київ: ЦП «Компринт», 2017. 246 с.
3. Іванова О. С., Заєць П. М., Кононова Д. В. Використання електронних словників для перекладів на заняттях англійської мови. *Perspectives of science and education. Proceedings of the 12th International youth conference*. New York, 2019. P. 351–356.
4. Кирикилиця В. В. Переваги використання електронних словників у практиці викладання іноземних мов. *Сучасний рух науки: тези доп. Х міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 2-3 квітня 2020 р.* Дніпро, 2020. Т. 1. 811 с. С. 541–545.
5. Муратова В.Ф. Формування компетенції майбутніх перекладачів засобами інформаційних технологій. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 62. Т. 2. С. 128–131.
6. Спіцин Є. С., Кирикилиця В. В. Дидактичні можливості використання електронних словників для розвитку іншомовної мовленнєвої діяльності студентів немовних спеціальностей. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. 85(5). С. 270–287. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v85i5.3672>
7. Тимошук Н.М. Комунікативний підхід до викладання іноземних мов у вищих аграрних закладах освіти. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*. 2009. Випуск 43. С. 92–95.
8. Altuwairesh N. Translation Trainees' Uses of and Attitudes towards Different Types of Dictionaries: A Case Study. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*. 2021. 10(2). P. 73–80. URL: <http://dx.doi.org/10.7575/aiac.ijalel.v.10n.2p.73>
9. Dziemianko A. On the use(fulness) of paper and electronic dictionaries. *Electronic Lexicography*, 2013, 1–26. URL: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199654864.003.0015>
10. Roberts R. P. Translation pedagogy: Strategies for improving dictionary use. *TTR : Traduction, Terminologie, Rédaction*, 1992, 5(1), 49–76.
11. Tymoshchuk N. Technology as motivational factor in interpreters professional training. *Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej*. Częstochowa. 2021. 44 (2021) nr 1. S. 156–164. URL: <https://doi.org/10.23856/4418>

REFERENCES

1. Amelina S. M., Tarasenko R. O. Osoblyvosti formuvannia informatsiinoi kompetentnosti maibutnix perekkladachiv v aspekti pidhotovky do zdiisnennia protsesiv lokalizatsii prohramnykh produktiv [Features of Formatting in Formation Competence of Future Translators in Aspect of Training for Localization of Software Products]. *Information technology and learning tools*. 2016. Vol. 53. Iss. 3. pp. 49–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2016_53_3_7 [in Ukrainian].
2. Ivanova O. V. Osnovy ukladannia haluzevykh hlosariiv [Basics of Compiling Industry Glossaries]. Kyiv: TsP «Komprynt», 2017. 246 p. [in Ukrainian].

3. Ivanova O. S., Zaiets P. M., Kononova D. V. Vykorystannia elektronnykh slovnykiv dlia perekladiv na zaniattiakh anhliiskoi movy [Use of Electronic Dictionaries for Translations at English Lessons]. Perspectives of science and education. Proceedings of the 12th International youth conference. New York, 2019. pp. 351–356. [in Ukrainian].
4. Kyrykulytsia V. V. Perevahy vykorystannia elektronnykh slovnykiv u praktytsi vykladannia inozemnykh mov [Advantages of Using Electronic Dictionaries for Teaching Foreign Languages]. The modern movement of science: proceedings of the 10th international scientific and practical internet conference, April 2–3, 2020. Dnipro, 2020. Vol. 1. 811 p. pp. 541–545. [in Ukrainian].
5. Muratova V.F. Formuvannia kompetentsii maibutnikh perekladachiv zasobamy informatsiinykh tekhnolohii [Formation of Professional Translators' Competences by Virtue of Information Technologies]. Pedagogy of creative personality formation in higher and general academic schools. 2019. No. 62. Vol. 2. pp. 128–131 [in Ukrainian].
6. Spitsyn Ye. S., Kyrykulytsia V. V. Dydaktychni mozhyvosti vykorystannia elektronnykh slovnykiv dlia rozvytku inshomovnoi movlennievoi diialnosti studentiv nemovnykh spetsialnostei [Didactic possibilities of using electronic dictionaries for the development of foreign language speech activity of students of non-linguistic specialties]. Information technology and learning tools. 2021. No. 85(5). pp. 270–287. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v85i5.3672> [in Ukrainian].
7. Tymoshchuk N.M. Komunikatyvnyi pidkhid do vykladannia inozemnykh mov u vyshchykh ahrarnykh zakladakh osvity [Communicative Approach to Teaching of Foreign Languages in Higher Agrarian Educational Establishments]. Zhytomyr Ivan Franko state university journal. Pedagogical sciences. 2009. Iss. 43. pp. 92–95. [in Ukrainian].
8. Altuwaresh N. Translation Trainees' Uses of and Attitudes towards Different Types of Dictionaries: A Case Study. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*. 2021. 10(2). pp. 73–80. URL: <http://dx.doi.org/10.7575/aiac.ijalel.v.10n.2p.73>
9. Dziemianko A. On the use(fulness) of paper and electronic dictionaries. *Electronic Lexicography*. 2013. pp. 1–26. URL: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199654864.003.0015>
10. Roberts R. P. Translation pedagogy: Strategies for improving dictionary use. *TTR : Traduction, Terminologie, Rédaction*. 1992. Vol. 5(1). pp. 49–76
11. Tymoshchuk N. Technology as motivational factor in interpreters professional training. *Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej*. Częstochowa. 2021. 44 (2021). pp. 156–164. URL: <https://doi.org/10.23856/4418>